

EL FRANQUISME

La construcció d'una dictadura. 1939-1959

UN RÈGIM DICTATORIAL

Característiques del franquisme.

FRANQUISME
Ramon Castell - INS Julia Minguell

Estat legítimat només per la Guerra Civil i caracteritzat per un autoritarisme extremat.

Característiques:

Totalitarisme: dictadura inspirada el model feixista italià i alemany. Supressió Constitució 1931. Elimina les garanties individuals i col·lectives, clausura del Parlament, prohibició de partits i sindicats. Existència d'un partit únic i un sindicat oficial.

Cabdillisme: Franco, concentració de tots els poders en la seva persona (títol de *Caudillo d'Espanya*). Cap d'Estat i president del govern. Generalíssim de tots els exèrcits i cap nacional de la Falange (partit únic).

Concepció unitària i centralista de l'Estat. Abolició d'estatuts d'autonomia i foment de la espanyolització de la població en territoris amb sentiments identitaris català, basc i gallec.

Repressió constant i planificada de l'oposició. Creació aparell legislatiu i institucional encarregat d'eliminar als opositors, atemorir els possibles dissidents i combatre qualsevol manifestació de desafecció.

Control dels mitjans de comunicació, sotmesos a una rígida censura i utilitzats com aparell de propaganda franquista.

UN RÈGIM DICTATORIAL

Els pilars del règim.

FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia Minguell

Exèrcit.

L'exèrcit, suport més destacat del règim, va participar activament en el poder. Una bona part dels ministres i governadors civils eren militars de carrera.

Falange.

Falange Española Tradicionalista y de las JONS (FET y JONS), partit únic, bases ideològiques del règim, control de mitjans de comunicació i subministrament de bona part dels càrrecs de l'administració. Suport social del règim, va constituir algunes organitzacions de masses: **Frente de Juventudes**, formació i adoctrinament del jovent.

Sección femenina, formació de la dona en sentit cristià i nacionalsindicalista.

Sindicato Español Universitario (SEU), instrument de control polític dels universitaris.

Central Nacional Sindicalista (CNS), patrons i treballadors en una mateixa organització.

Església catòlica.

L'Església, paper destacat en la legitimació o construcció del règim franquista. La jerarquia eclesiàstica proclama el caràcter de 'croada' de la guerra i destacada apologista del franquisme. Suport recompensat amb un generós finançament públic (restauració del culte i clero), control gairebé total del sistema educatiu i predominí de la moral i valors catòlics en el conjunt de la societat espanyola.

REPRESSIÓ INSTITUCIONALITZADA

Instrumentes de la repressió.

FRANQUISTME
Ramon Castell, INS Julia Minguel

Nou ordre franquista, destrucció sistemàtica de tots aquells considerats contraris al règim: republicans, socialistes, comunistes, maçons i a CAT, catalanistes.

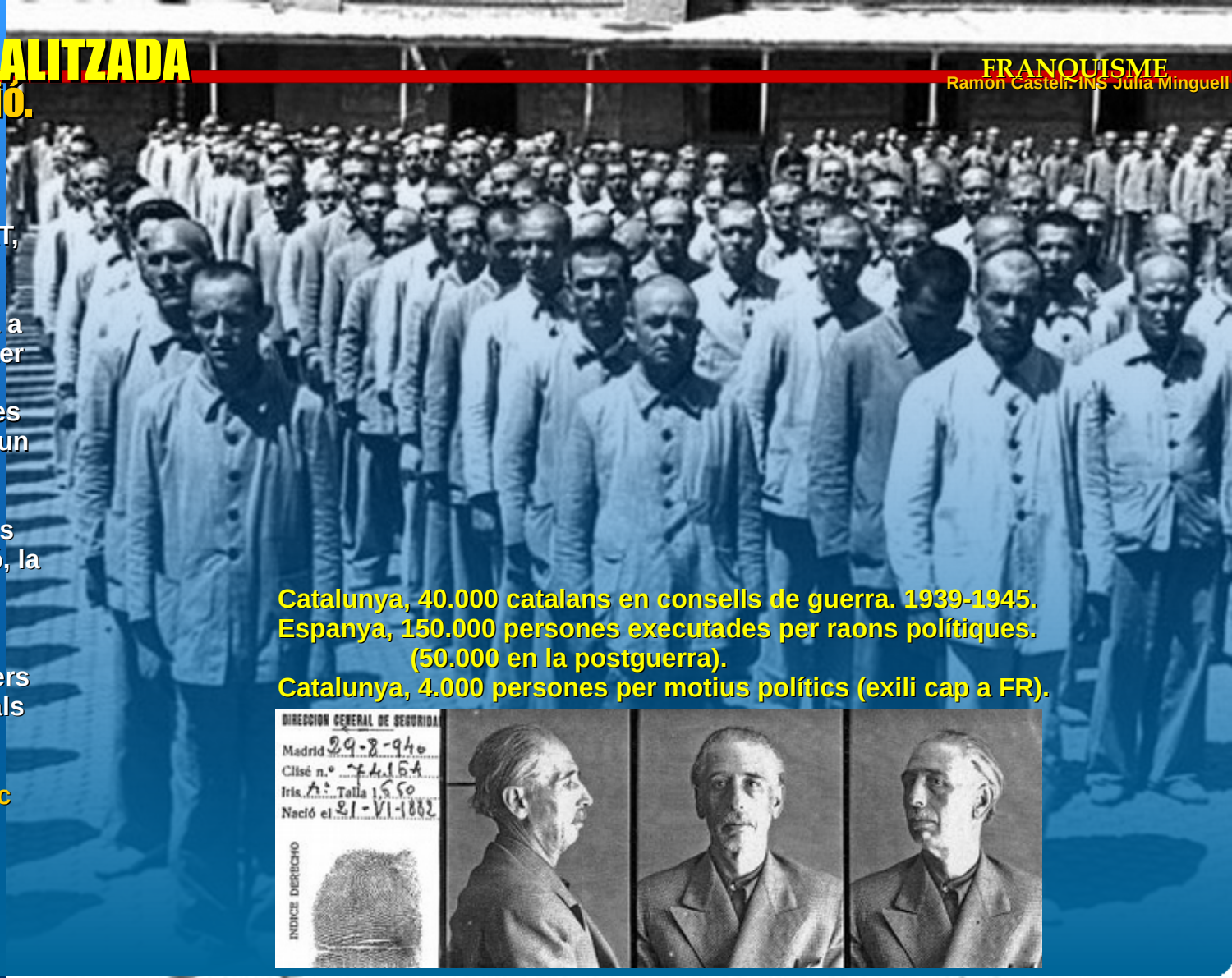
Institucionalització de la repressió.

Creació de lleis i organismes per dur-la a terme. Primera llei repressiva de caràcter general: **Llei de responsabilitats polítiques (1939)**: depuració de persones que havien col·laborat d'una manera o un altre amb la REP.

Llei de repressió del comunisme i la maçoneria (1940). Expedient als acusats de defensar idees contràries a la religió, la pàtria i les seves institucions fonamentals.

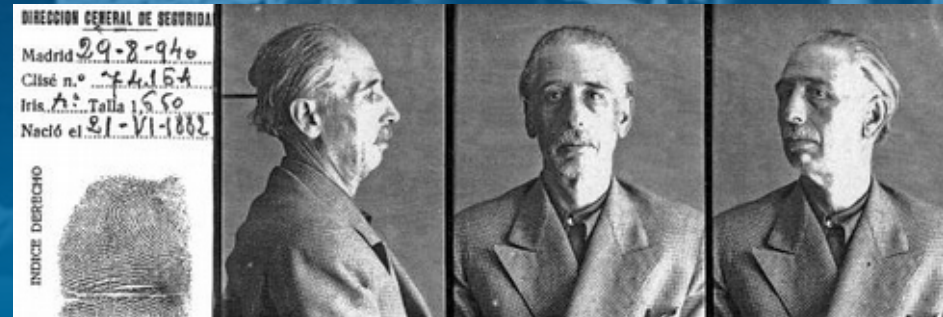
Exèrcit braç executor de la política repressiva. Majoria de les causes primers anys de postguerra jutjades per tribunals militars en consells de guerra amb indefensió gairebé total.

1963 creació del **Tribunal d'Ordre Públic (TOP)**. jurisdicció civil especial per als delictes polítics.

Catalunya, 40.000 catalans en consells de guerra. 1939-1945.
Espanya, 150.000 persones executades per raons polítiques.
(50.000 en la postguerra).

Catalunya, 4.000 persones per motius polítics (exili cap a FR).

REPRESSIÓ INSTITUCIONALITZADA

Instrumentos de la represión.

Població empresonada.

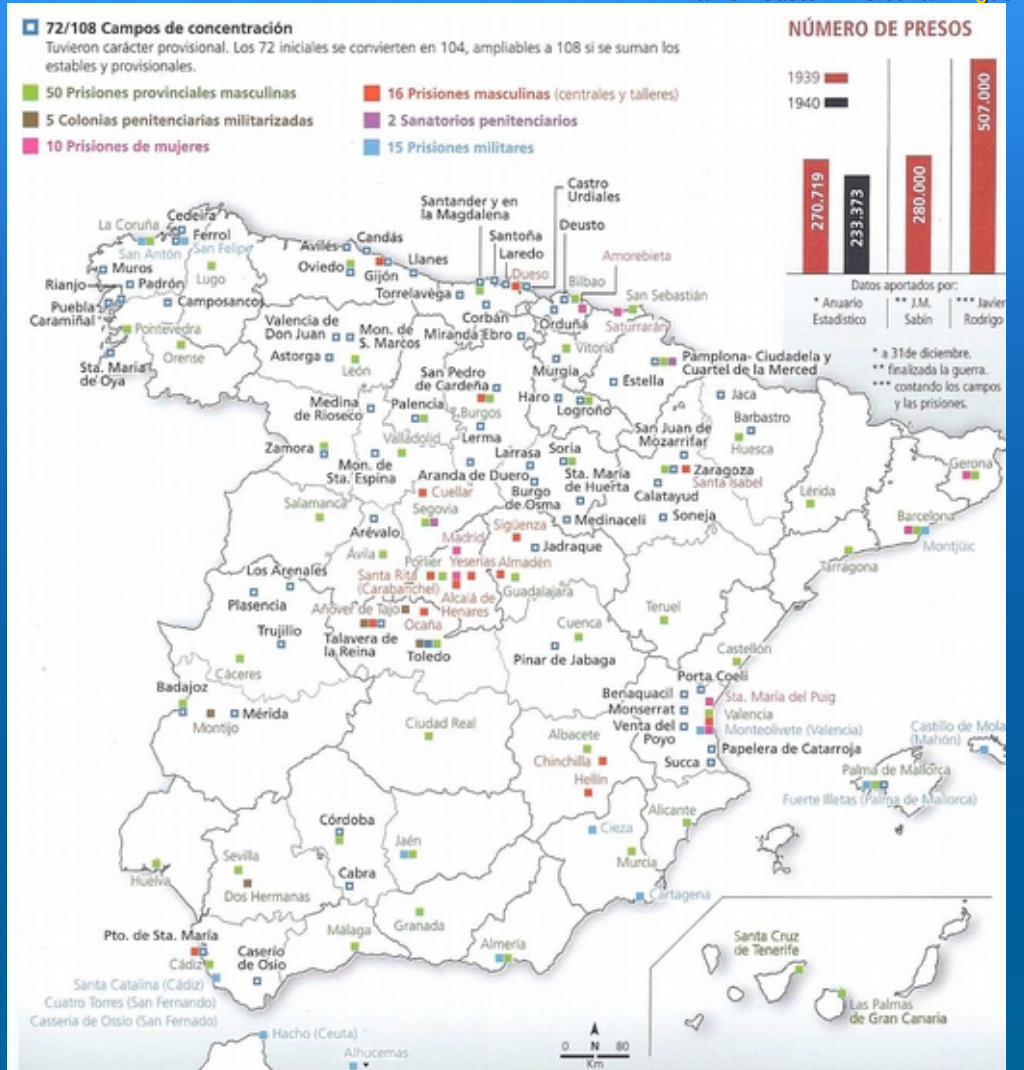
1940, 280.000 presos (23.300 dones).

BCN, presó model 13.000 reclusos (capacitat 1000 presos).

Aquesta saturació va fer necessària la habilitació de **campes de concentració**. Condicions d'amuntegament, pèssimes condicions higièniques i alimentàries, Mortalitat molt alta entre els presoners. Una bona part dels reclusos enviats als **batallons de treballadors**, dedicats a obres de construcció en condicions equiparables a treballs forçats.

Conjunt de mesures repressives **voluntat d'exemplaritat i de càstig**.

No només de fet punitiu, sinó també de difondre el terror entre la població i fer callar qualsevol dissidència. Clima de por i silenci, tendència generalitzada d'amagar el passat i no parlar de política. La despolitització forçada, un dels factors que més van contribuir a la pervivència de la dictadura franquista.

REPRESSIÓ INSTITUCIONALITZADA

Confiscació de béns i depuracions.

FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia Minguel

Mesures repressives acompanyades d'ampli **procés de confiscació i espoli del patrimoni dels vençuts**, passen a mans d'institucions del règim:

- Confiscació propietats de la majoria d'exiliats i polítics republicans.
- confiscació de béns de partits polítics, sindicats, associacions i entitats.

Expulsió del món laboral a tothom destacat de la causa republicana. **Depuració generalitzada dels funcionaris**, i pressions per la mateixa causa al sector privat. 1939, llei per mantenir el seu lloc de treball a funcionaris adherits al **Movimiento Nacional**.

Cos de magisteri, 1/3 part mestres de CAT sancionats amb la separació definitiva, suspensió temporal sou i feina o trasllat forçós de la seva destinació.

Professions liberals, **depuracions obligatòries** als col·legis professionals (metges, advocats, periodistes,...) i empreses particulars acomiadament obligatori de exiliats i detinguts de militants de partits i organitzacions d'esquerrres.

REPRESSIÓ INSTITUCIONALITZADA

Política franquista a Catalunya.

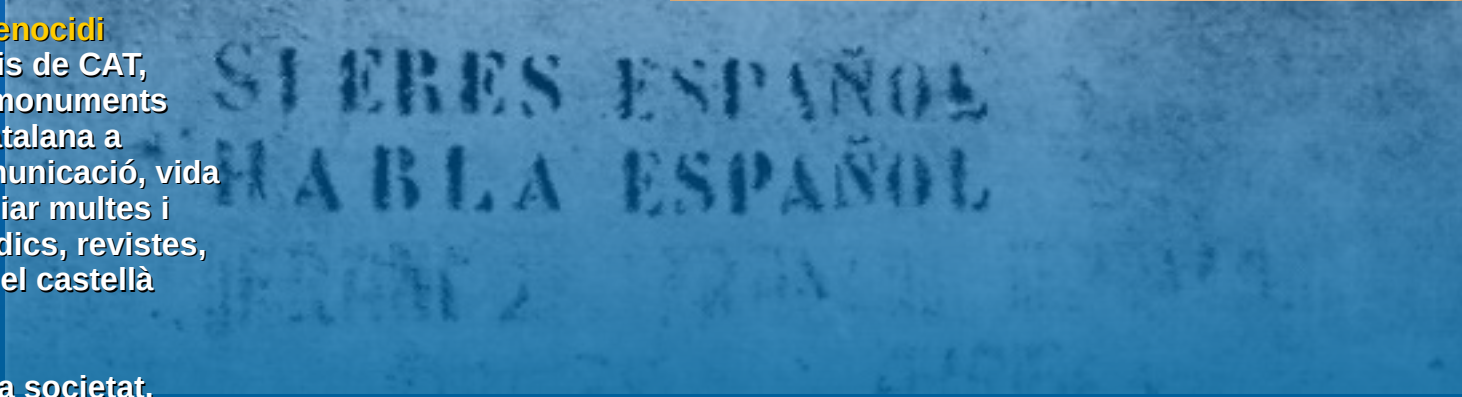
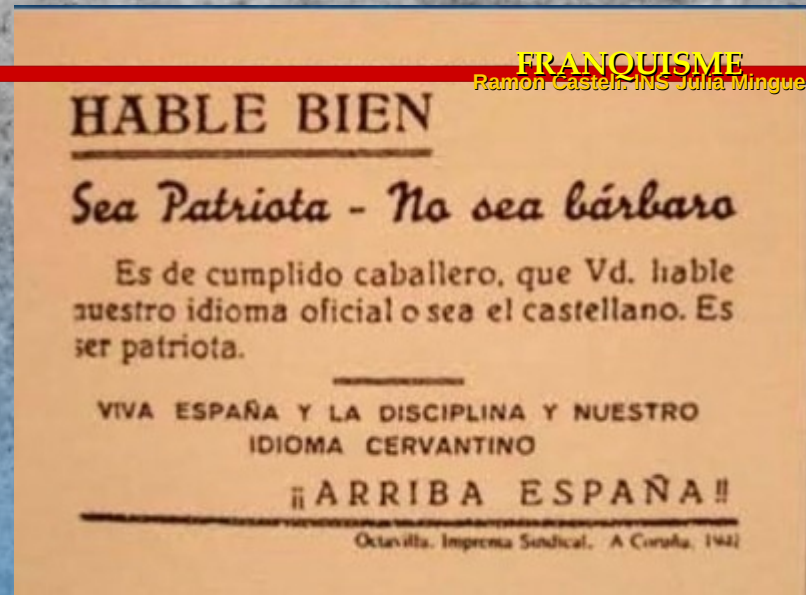
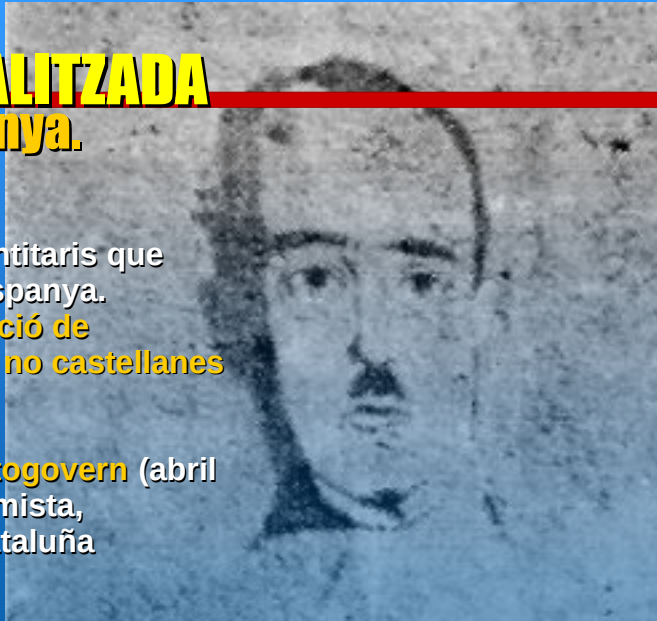
FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia Minguel

Territoris CAT, PB i GAL sentiments identitaris que atempten contra el principi d'unitat d'Espanya. Política franquista: **prohibició i persecució de manifestacions lingüístiques i culturals no castellanes** com a base d'actituds nacionalistes.

Decret d'abolició de l'Estatut i fi de l'autogovern (abril 38). Imposició règim centralista i uniformista, extirpació del catalanisme amb una "Cataluña española".

Intent d'esborrar la identitat catalana, genocidi cultural: prohibició de símbols identitaris de CAT, retolació nova dels carrers, eliminació monuments públics,... Prohibició ús de la llengua catalana a l'admin. Pública, escola, mitjans de comunicació, vida econòmica i social i fora del àmbit familiar multes i sancions. També àmbits editorial, periòdics, revistes, teatres i fins i tot esglésies. Imposició del castellà com a única llengua oficial i cultura.

Resistència de determinats sectors de la societat, passats els primers anys es va tolerar l'ús restringit i limitat del català.

RELACIONS INTERNACIONALS I EVOLUCIÓ DEL RÈGIM

II GM i hegemonia del nacionalsindicalisme. 1939-1945

Inici IIGM, suport del franquisme a les potències de l'Eix (ajut GCE). ESP sense condicions materials per involucrar-se en la guerra, neutralitat d'Espanya. Política interior, Falange, paper hegemònic nou Estat nacionalsindicalista (imitació règims feixistes). Serrano Sunyer (germanòfil) relacions exteriors amb les potències feixistes.

La no bel·ligerància.

Victòria de GER sobre FR (1940), suport diplomàtic i econòmic potències de l'Eix. Entrevista Hitler-Franco (Hendaia 1940) i Mussolini (Bordighera 1941). Franco demanda d'ampliar colònies africanes i recuperació de Gibraltar. Compensacions econòmiques i territorials que Hitler va estimar que era un preu massa alt. ESP, no participació en la guerra, però va col·laborar en l'esforç bèl·lic enviant material estratègic (tungstè) i aprovisionaments. 1941, enviament unitat de voluntaris (División Azul) a l'URSS per combatre amb les tropes alemanyes, i 10.500 espanyols enviats a treballar a Alemanya.

FRANQUISME
Ramon Castell. INS Julia Minguel

RELACIONS INTERNACIONALS I EVOLUCIÓ DEL RÈGIM

FRANQUISME
Ramon Casteln, IHS Julia Minguel

Retorn a la neutralitat.

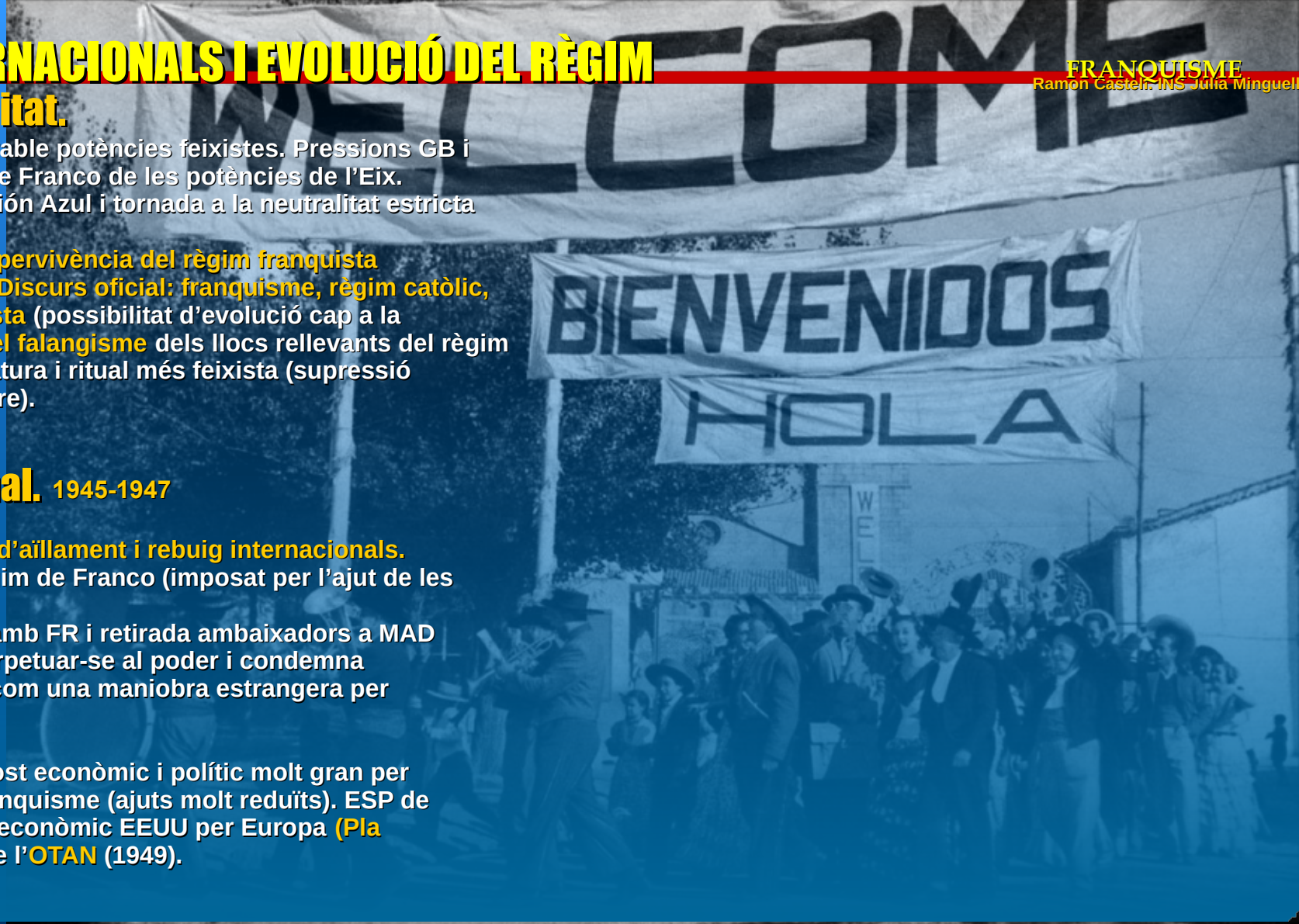
Oct. 1943, guerra desfavorable potències feixistes. Pressions GB i EEUU per distanciament de Franco de les potències de l'Eix. Retirada i dissolució Divisió Azul i tornada a la neutralitat estricta (oct.1943).

1945 derrota d'Alemanya, **pervivència del règim franquista** **allunyament del feixisme**. Discurs oficial: **franquisme, règim catòlic, conservador i anticomunista** (possibilitat d'evolució cap a la monarquia). **Marginació del falangisme** dels llocs rellevants del règim i abandonament nomenclatura i ritual més feixista (supressió salutació oficial braç enlaire).

Boicot internacional. 1945-1947

Fi IIGM, **franquisme etapa d'aïllament i rebuig internacionals**. Condemna de l'ONU al règim de Franco (imposat per l'ajut de les potències feixistes). Tancament de la frontera amb FR i retirada ambaixadors a MAD (1946). Intenció Franco perpetuar-se al poder i condemna internacional presentada com una maniobra estrangera per desprestigiar ESP.

Aïllament internacional: cost econòmic i polític molt gran per ESP la persistència del franquisme (ajuts molt reduïts). ESP de Franco, fora del pla d'ajut econòmic EEUU per Europa (**Pla Marshall 1947**) i exclosa de l'**OTAN** (1949).

RELACIONS INTERNACIONALS I EVOLUCIÓ DEL RÈGIM

FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia Minguel

Reconeixement internacional 1947-1953 i predomini del nacionalcatolicisme.

1947 Situació internacional, Guerra Freda (EEUU-URSS). Interessos anticomunistes abans de la democratització d'ESP.

Acceptació internacional del règim. Negativa de noves sancions a ESP per part d'EEUU i pressió a l'ONU per no ratificar la condemna al règim franquista.

1951, remodelació del govern de Franco, per apropar-se a les potències occidentals i aconseguir èxits en política exterior.

Nova etapa, predomini de nacionalcatolicisme. Pes dels catòlics en detriment dels falangistes. Nomenament de Ruiz Jimenez (educació) i Carrero Blanco (subsecretari de presidència).

1953, reconeixement internacional acords EEUU i concordat Santa Seu.

-**Vaticà**, confessionalitat de l'Estat i estatus de privilegi per l'Església Catòlica.

-**EEUU**, aspectes defensiu i econòmic, i compromís d'ajuda mútua en cas de conflicte. EEUU dret d'establir i utilitzar territori espanyol, instal·lacions militars (bases de Torrejón, Morón, Saragossa i Rota).

ESP rebia material bèl·lic, modernització forces armades i ajut econòmic i tècnic (465 milions de dòlars en 4 anys).

Acords EEUU, regularització relacions diplomàtiques i comercials ESP amb els països bloc occidental.

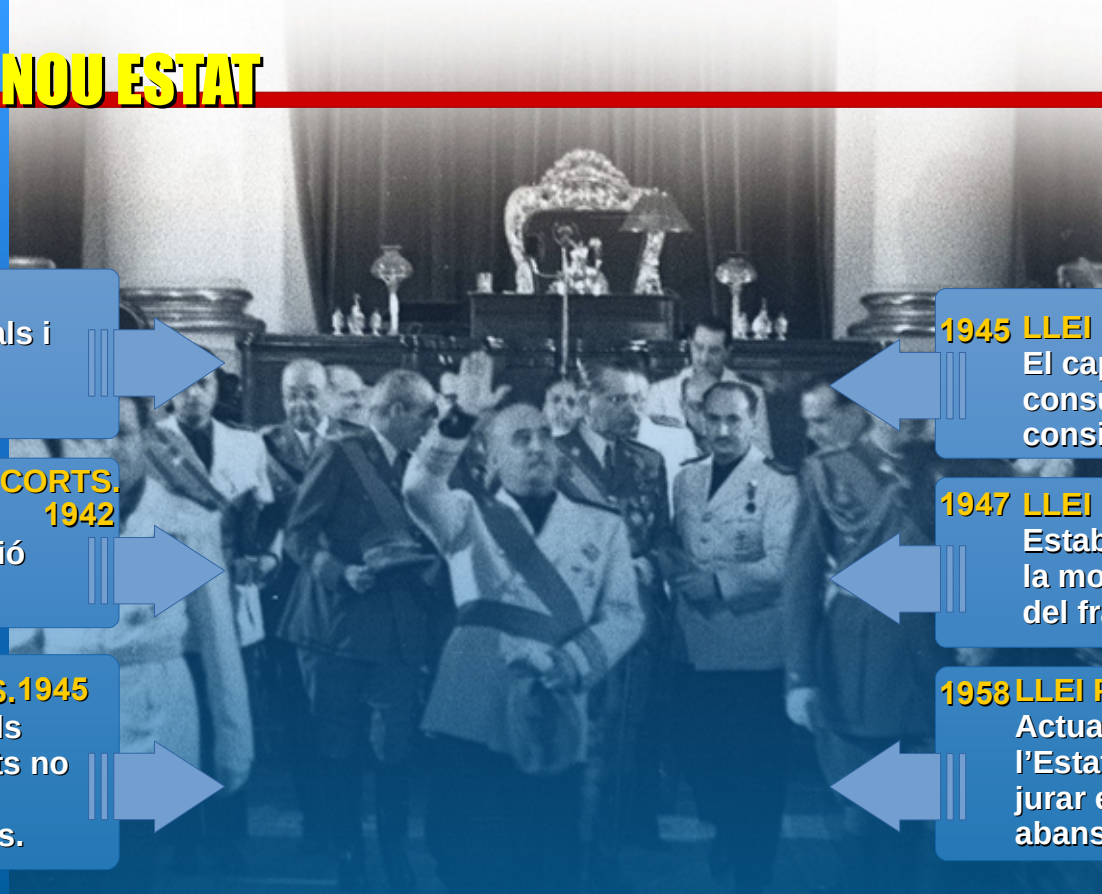
Primers intents d'obertura 1953-1959

50' admissió ESP context internacional.

Situació econòmica molt difícil. Lent augment de la producció, nivell de vida molt inferior a la resta de països EU. Ajuts EEUU no van superar la situació de crisi interna i primers símptomes de descontentament per la **carestia de productes bàsics i la fam.** 1956-58 onada de protestes obreres i primers moviments de dissidència a la universitat.

Dintre del règim, **necessitat canvi profund orientació econòmica:** liberalització economia i obertura a l'exterior, acabament autarquia, Estat a límit de la fallida.

1957 Nou canvi de govern. Nomenaments de ministres **tecnòcrates del Opus Dei,** direcció econòmica del país. Protagonisme econòmic dècada dels 60.

Lleis fonamentals.

FUERO DEL TRABAJO. 1938

Regulava les relacions laborals i establí els principis del nacionalsindicalisme.

LLEI CONSTITUTIVA DE LES CORTS. 1942

Crea les Corts com a òrgan legislador supeditat a la funció sancionadora del "Caudillo".

FUERO DE LOS ESPAÑOLES. 1945

Conjunt de deures i drets dels espanyols. La relació de drets no anava acompanyada de cap garantia per poder exercir-los.

1945 LLEI DEL REFERÈNDUM NACIONAL.

El cap de l'Estat podia sotmetre a consulta popular les qüestions que considerés oportunes.

1947 LLEI DE SUCCESSION.

Establí l'ESP com a regne i preveia la monarquia com a successora del franquisme.

1958 LLEI PRINCIPIOS DEL MOVIMIENTO.

Actualitza els principis directius de l'Estat. Funcionaris públics obligació jurar els 'principios del movimiento' abans de prendre possessió.

Dictadura franquista intent imatge de legalitat. Promulgació lleis fonamentals per substituir una constitució i creació d'unes Corts per aparença de sistema parlamentari. Entramat polític amb el nom "**Democràcia orgànica**".

L'ESTRUCTURA DEL NOU ESTAT

FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia Minguel

La democràcia orgànica.

Franquisme rebuig sistema democràtic (voluntat popular, sufragi i separació de poders). Construcció nou Estat inspiració Estat corporativista italià. **Organització i participació popular unitats bàsiques: família, municipi i sindicat.** Sistema anomenat: **democràcia orgànica** (intent de legitimitat democràtica del franquisme, evitant la democràcia representativa).

Representació popular en les institucions de l'Estat: **Llei Constitutiva de les Corts. Representants anomenats procuradors**, designats pel poder i membres de l'aparell franquista. També procuradors pel seu càrrec (alcaldes, rectors, jerarquia església). **Representació corporativa per terços:** sindical, entitats i administració local (ajuntaments i diputacions). 1966, **procuradors terç familiar** (sufragi caps de família).

Corts franquistes, no elegides democràticament i sense poder legislatiu. **Òrgan de col·laboració** amb el cap d'Estat.

Pla territorial, transmissió del poder: **governadors civils** (+movimiento) provincials. També governador militar per província i estructura militar de les capitanies generals. **Ajuntaments**, caps locals del movimiento i elegits pel governador civil.

Sindicats verticals, depenien d'un secretari general amb rang de ministre. Llei d'unitat sindical (1940), inspiració model corporatiu feixisme italià, integració empresaris i treballadors.

Estat, tutela classe obrera, dictava condicions laborals, no negociació col·lectiva, ni vaga (il·legal). Salaries baixos i beneficis empresarials molt elevats.

AUTARQUIA I RACIONAMENT

(Sello de la Delegación
de Abastecimientos)

FRANQUISMO
Ramón Castel, IHS Julia Minguel

ESTADO ESPAÑOL

COMISARÍA GENERAL

DE

ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES

Colección de Cupones

Ministerio de Industria y Comercio
Comisaría General de Abastecimientos y Transportes
DELEGACIÓN DE BARCELONA

SECCIÓN HARINAS Y PANIFICACIÓN

Cédula de Abastecimiento Auxiliar Serie N.º 135730

Suministro de Pan

Serie-A N.º 61766

Semana 7 del 7 al 12 de diciembre

Ayuntamiento *Barcelona*

Producto *Harina*

Empresa

(Sello de la empresa)

Suministro de Pan

4

Serie-A N.º 61766

Suministro de Pan

6

Serie-A N.º 61766

Suministro de Pan

5

Serie-A N.º 61766

Firma del Productor
conforme a la ley de
suministro de pan.

SELLO PANADERÍA
ANTONIO...
BARCELONA

Atarquia i els seus efectes, 1939-1959

Objectius principals primera etapa del franquisme, **autosuficiència econòmica (autarquia)**. Foment política econòmica d'aïllament exterior i substitució lliure mercat per intervenció de l'Estat en l'economia (Discurs feixista i patriòtic).

3 àmbits d'actuació:

- ▶ **Reglamentació comerç exterior**: control del l'Estat importacions i exportacions (autorització administrativa). Limitació al màxim els intercanvis amb l'exterior, reduint les importacions als productes imprescindibles. **Resultats restriccions**, encariment productes importats (ex. petroli) i gran escassetat béns de consum.
- ▶ **Foment de la indústria**: finalitat independència militar i política. Lleis i mesures per **creació d'empreses públiques i nacionalització sectors indispensables**. Foment indústria béns d'equip amb ajudes públiques, amb conseqüències elevada despesa pública i inflació important. 1941, nacionalització ferrocarrils (RENFE) i 1945, companyia telefònica Nacional (CTNE). 1941, **fundació INI**: impulsa creació empreses públiques, per produir béns que el sector privat no fabricava (manca de rendibilitat o altes inversions). Inversions de l'Estat en sectors interessos de defensa militar. Principals empreses del grup: Iberia (1943), Banco Ext. España (1943), Endesa (1944), Ensidesa (1949) i Seat (1950).
- ▶ **Sector agrari**: Estat regulació producció, comercialització, preus, consum de la majoria de productes. **Baixos preus oficials, descens de la producció i de la productivitat**.

AUTARQUIA I RACIONAMENT

FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia-Minguell

Resultat política autàrquica: profund estacament econòmic. Col·lapse del comerç exterior, descens de la producció, consum i disminució nivell de vida de la població. Frenada de les tendències modernitzadores de l'economia espanyola (inícis s.XX) i ampliació diferències nivells de benestar dels països EU (Espanya 15 anys a recuperar nivells de 1935).

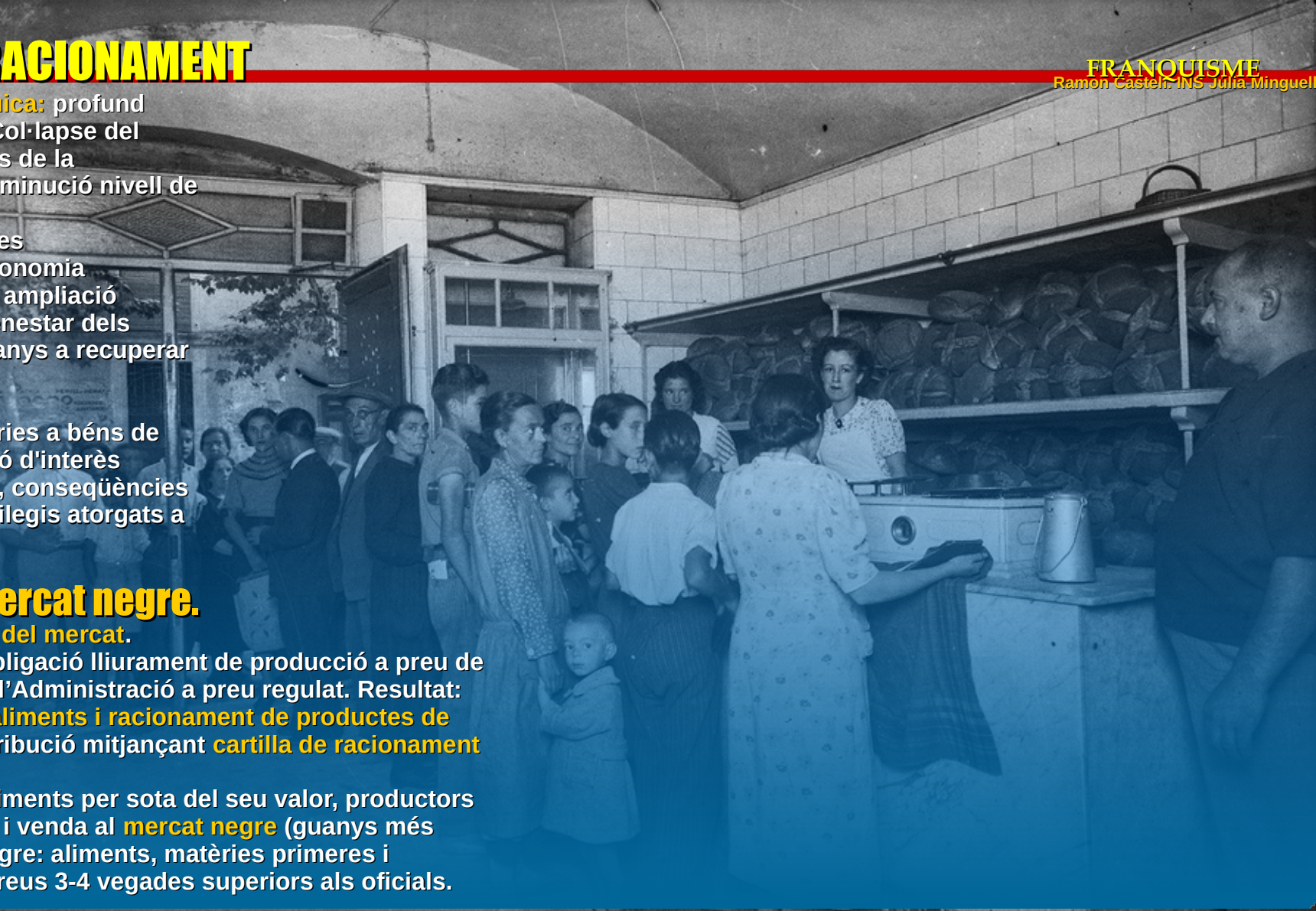
CAT, indústries majoritàries a béns de consum, no consideració d'interès nacional pel franquisme, conseqüències negatives, fora dels privilegis atorgats a altres indústries.

Racionament i mercat negre.

Autarquia, Estat control del mercat.

Productors agrícoles, obligació lliurament de producció a preu de taxa i venda per part de l'Administració a preu regulat. Resultat: **manca d'abastament d'aliments i racionament de productes de primera necessitat.** Distribució mitjançant **cartilla de racionament** (vigent fins 1952).

La taxació de preus d'aliments per sota del seu valor, productors amagaven la producció i venda al **mercat negre** (guanys més elevats). Fraudat mercat negre: aliments, matèries primeres i productes industrials (preus 3-4 vegades superiors als oficials).

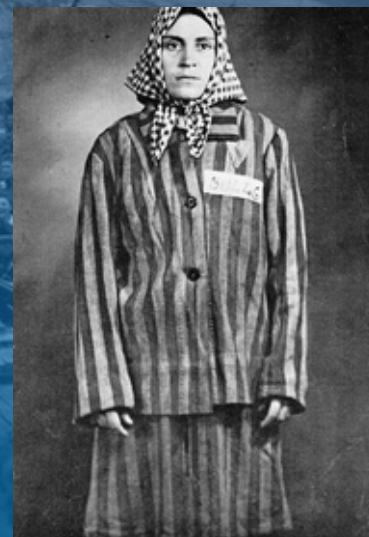
Dures condicions de vida.

Disminució nivell de vida de la població: inflació i baixos salaris (creixement lent, 1929-1951, per sota dels preus). Renda per capita dels espanyols (1945), 1/3 del 1935. Poder adquisitiu treballador indústria tèxtil (1942), un 28% del any 1936. Fam, afectació una part significativa de la població i precarietat en la manca d'habitatges dignes (grans ciutats). **Augment del barraquisme** afores de MAD, BCN, VAL i BIL.

Extensió de malalties eradicades en el passat (còlera, tifus, tuberculosi), causes fam, fred i insalubritat dures condicions de postguerra. 1941, taxes altes de mortalitat 18'7‰ (infantil 143‰), problemes sanitaris infants (raqutisme). Baix creixement vegetatiu (0'9‰) i esperança de vida (1945:47homes/53dones).

OPOSICIÓ: EXILI I RESISTÈNCIA

FRANQUISME
Ramon Castell, INS Julia Minguel

Exili.

Final GCE, **450.000 republicans abandonen ESP** (FR, nord Africa, i ports mediterranis). FR, internats en **camp de refugiats** (barracons precaris amb filat). La meitat, tornada a ESP, promesa del Règim de no actuar contra els no delictes de sang (no complerta). CAT (50.000 exiliats). **Pèrdua capital humà** (intel·lectual, polític, sindical, professional, artístic i científic). FR (sud), important colònia emigrants espanyols. IIGM, ocupació alemanya, **persecució i deportats a camps de concentració** (10.000 deportats, 5.500 morts). Exili GB, Amèrica (Mèxic), URSS i integrants de la resistència francesa.
Exili oposició al franquisme: continuació institucions de la REP i governs basc i CAT a l'exili (J. Irla i J. Tarradellas).

OPOSICIÓ- EXILI I RESISTÈNCIA

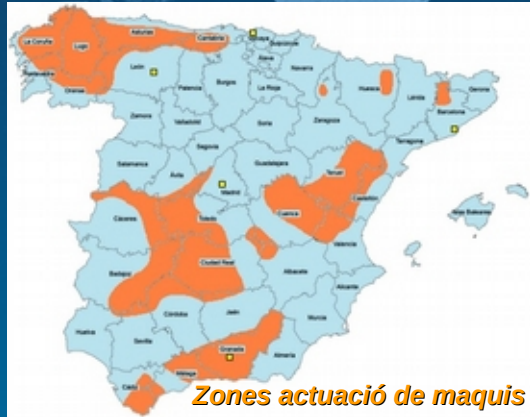
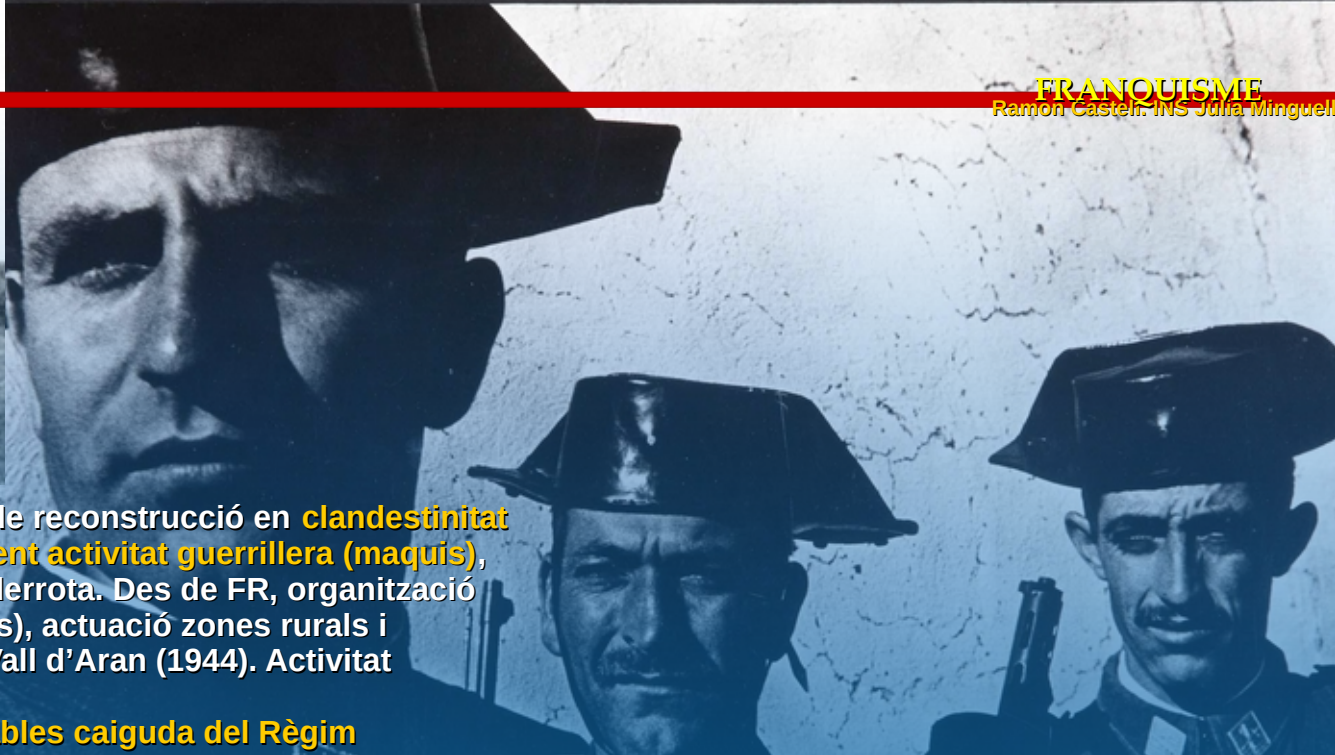
FRANQUISME
Ramón Castel. IES Julia Minguel

L'oposició.

3 etapes:

- ▶ **1939-1944.** Implacable repressió policial. Intents de reconstrucció en **clandestinitat** (CNT, UGT, PSOE, PSUC, POUM, ERC). **Manteniment activitat guerrillera (maquis)**, antics combatents republicans no resignats a la derrota. Des de FR, organització de partides de guerrillers (anarquistes/comunistes), actuació zones rurals i muntanya, i urbans (BCN)MAD). Intent d'invasió Vall d'Aran (1944). Activitat guerrillera fins a 1952 (fins els 60' últims maquis).
- ▶ **1945-1947.** **victòria aliada IIGM, condicions favorables caiguda del Règim franquista.** Formació plataformes unitàries oposició. **Divisió entre sectors:** més pragmàtics obertura període constituent (sectors PSOE, reformistes CNT i monàrquics dissidents. Altres grups defensa restauració règim republicà (ERC, PSUC, PCE, sectors PSOE, i llibertaris CNT. **Discrepàncies forma d'enderrocar el franquisme:** majoria confiança intervenció aliats, comunistes/anarquistes prioritziació actuació guerrillera, per insurrecció generalitzada de la població.
- ▶ **1948-1951.** **Desmoralització per la consolidació de la dictadura.** 48' cap potència disposada a fer caure el franquisme i impossibilitat de guerrilla o mobilització popular contra la dictadura. Policia i G.Civil liquidació resistència política interior. Desaparició interior (POUM, UGT, republicans, nacionalistes,...), delmades CNT i excisions i lluita interna PSOE. PSUC i PCE, proposta fi lluita guerrillera. **Nova etapa. Vinculació a les lluites socials i reivindicatives de les classes populars.**

Ressorgiment conflictivitat social.

Final 40', tímid **ressorgiment moviment protesta popular**, classes treballadores contra la precarietat condicions de vida i treball (+rebuig dictadura).

1945, conflictes laborals per baixos salaria (tèxtil i metal·lúrgic). Vagues a Manresa (1946), PB 1947, Astúries 1958.

1951 Vaga de Tramvies a BCN. Pujada de preus (20c.), deteriorament condicions de vida. Boicot generalitzat de la població i vaga general (12març). Destitució governador civil i alcalde i anul·lada la pujada. 1957, increment i nova vaga de tramvies.

Moviment estudiantil, 1956-57, Uni MAD i BCN, revoltes estudiants. 700 estudiants UB, sancionats (**Fets del Paranímf**).

